

обов'язків. Оскільки, до факторів впливу на якісне виконання можливо віднести рівень правосвідомості, професійної кваліфікації працівника, якісний контроль за діяльністю органів публічної влади, то наведена функція має факультативний характер.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Британська Н. Н. Соціальний захист населення, як складова соціальної політики держави. URL: <https://cutt.ly/Pjlp110> (Дата звернення: 08.01.2020)
2. Стойка А. В. Розвиток системи соціального захисту як основи стратегічного планування в соціальній сфері. URL: <https://cutt.ly/cjlp845> (Дата звернення: 08.05.2020)
3. Насібова О. В. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення соціального захисту населення. Економічна наука, 2019. №8. С. 35-40.
4. Іншин М. І. Сутність і значення соціального забезпечення працівників поліції в сучасних умовах. Вісник Чернівецького факультету Національного університету "Одеська юридична академія", 2015. Вип. 4. С. 269-277
5. Про затвердження Порядку надання державним службовцям матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.08.2016 № 500. Офіційний вісник України. 2016. № 65. С. 44.
6. Про дипломатичну службу: Закон України від 07.06.2018 № 2449-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2018. № 50. С. 7.
7. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2016. №.4 С. 43.
8. Кодекс законів про працю: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. Відомості Верховної Ради УРСР. 1971. № 50.
9. Артеменко Н. Ф. Особливості мотивації персоналу у сфері державної служби. Аспекти публічного управління, 2016. № 4-5(30-31). С. 37-47
10. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. №51. С. 1122.
11. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. №25. С. 131.
12. Клименко А. Л. Соціальний захисті соціальне забезпечення в умовах євроінтеграції України: окремі аспекти. Теорія та практика правознавства, 2017. № 2 (12). С. 1-10

УДК 349.23

Епель О. В.,
кандидат юридичних наук, суддя
Шостого апеляційного
адміністративного суду

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

У статті проаналізовано проблеми захисту конституційних соціальних прав людини і громадянина. Виведено авторський перелік проблем по темі дослідження. Сформульовано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: проблеми, захист прав, соціальні права, конституційні права людини і громадянина, соціальне законодавство.

In the article the problems of protection of constitutional social rights of man and citizen are analyzed. The author's list of problems on the research topic is derived. Ways to solve them are formulated.

Key words: *problems, protection of rights, social rights, constitutional rights of man and citizen, social legislation.*

На сьогодні існує велика кількість соціальних прав, для правового регулювання яких було створене розгалужене профільне законодавство, у тому числі й щодо захисту. Дана диференціація викликає й наявність практичних проблем захисту конституційних соціальних прав. Це дослідження дозволить виділити основні практичні проблеми та шляхи їх вирішення. Крім того, визначення шляхів вирішення проблем дозволить покращити економічне становище держави та правильно здійснювати фінансовий розподіл коштів, що безпосередньо впливатиме на якість захисту соціальних прав. Вирішення практичних проблем даного захисту надасть можливість розвитку й інститутам громадянського суспільства, що дозволить підвищити рівень правосвідомості та правової культури суспільства. Також з'ясування існуючих проблем сприятиме формуванню розуміння стосовно того, які саме помилки були зроблені та яким чином вони вплинули на суспільство, а це створить можливості для кращого прогнозування шляхів втілення запропонованих способів їх вирішення.

Важливим є й дослідження основних тенденцій захисту соціальних прав, оскільки саме тенденції визначають пріоритетні напрями розвитку на основі дієвості їх втілення та впливу. Відповідно, таке дослідження надасть можливість не просто встановити зміст та перелік таких тенденцій, але й зрозуміти, чи відповідає їм сучасне національне законодавство. Крім того, аналіз таких тенденцій дозволить встановити їх негативні та позитивні сторони, а отже, й доцільність впровадження саме в Україні. Необхідно також встановити найбільш доцільні способи їх втілення у національну практику, що означає врахування не лише проблем, пов'язаних із захистом соціальних прав, але й загальної економічної, політичної та правової ситуації в державі. Крім того, аналіз тенденцій дозволить визначити, на подолання яких саме проблем вони направлені, що допоможе або ж передбачити настання таких та нівелювати їх негативні наслідки для захисту соціальних прав, або ж використати як один із шляхів їх подолання.

Окремими питаннями дослідження проблем та тенденцій захисту конституційних соціальних прав на різних етапах реформування законодавства займалися наступні учені: Л.П. Амелічева, А.М. Балашов, Т.І. Бик, Т.І. Биркович, Н.Н. Британська, М.М. Володько, Б.М. Жураковська, С.В. Загороднюк, А.Л. Клименко, Ю.В. Ковбасюк, Ю.А. Козаченко, А.С. Коцур, П.І. Крайнік, В.В. Лаврухін, Н.Б. Ларіна, Ж.В. Лук'яненко, О.В. Марценюк, Л.В. Пархета, Г.В. Попов, І.Ф. Прокопенко, В.Ю. Пряміцин, О.В. Степанова, О.В. Тарута, В.Л. Федоренко, В.В. Чемирисов, М.П. Шаркань.

Слід вказати, що законодавство щодо захисту конституційних соціальних прав за часів незалежності України було значно вдосконалене, в тому числі й завдяки науковим напрацюванням. І на сьогодні існує цілий ряд законодавчих проблем. Т.І. Бик зауважує, що формально-юридичний підхід, який використовує у своїй практиці Конституційний Суд України щодо тлумачення соціальних прав, не враховує реальну політико-економічну ситуацію в державі, за якої доцільно було б створення нового правового поля, яке забезпечило б умови для формування якісно нового механізму захисту соціальних прав людини в Україні [1, с. 21]. Тобто автором виділено проблему неможливості виконання державою взятого на себе обов'язку щодо всезагального захисту соціальних прав. Проте вирішення такої проблеми має комплексний характер, оскільки охоплює різні напрями залежно від конкретного права, а також визначення єдиного напрямку розвитку законодавства. Як наслідок, зміна підходу до тлумачення норм права КСУ не є єдиним способом, а використані формулювання «правове поле» та «якісно новий» мають загальний характер, що не дозволяє зрозуміти, які ж саме дії потрібно вчинити для вирішення

проблеми. Таким чином, хоча проблема й виділена правильно, але слід вдосконалити позицію автора шляхом деталізації, що потребує дослідження проблем захисту таких соціальних прав, як права на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист та забезпечення.

У даному контексті В.Л. Федоренко визначає наступні проблемні напрями: конкретизація конституційних соціальних прав молоді, примусових переселенців, учасників АТО, дітей та інвалідів; посилення правозахисних компонентів недержавних організацій та декриміналізація правопорушень у соціально-економічній сфері разом із можливістю відшкодування деліквентом завданих збитків; створення чітких механізмів обмеження прав в інтересах національної безпеки та оборони із парламентським контролем за таким обмеженням [2, с. 8]. Спірним є необхідність конкретизації соціальних прав різних верств населення саме на рівні Конституції, де має бути найвищий рівень узагальнення. Крім того, їх деталізація в Конституції України ускладнить зміну та пристосування до швидких змін у суспільстві та економіці. Щодо розвитку недержавних організацій та декриміналізації правопорушень, то виникають питання щодо доречності саме декриміналізації, адже притягнення особи до кримінальної відповідальності не є підставою для звільнення від обов'язку щодо сплати збитків у цивільному провадженні. Тобто автором було зроблено неправильний висновок щодо причинно-наслідкового зв'язку. Внаслідок цього можливо виокремити лише проблему щодо співмірності та наявності відшкодування в межах захисту соціальних прав. Проблема обмеження соціальних прав і на сьогодні є актуальною, оскільки державна нездатна забезпечити належний рівень захисту усіх категорій громадян в усіх сферах суспільного життя. Однак визначення механізму обмеження саме для національної оборони є лише однією із частин загального механізму обмеження та конкретизації, який не може бути реалізований без попередньої зміни законодавства. Відповідно, більш доречним буде визначення проблеми невідповідності законодавства суспільним потребам.

Досліджуючи конкретні проблеми втілення соціальних прав, О.В. Тарута вказує, що таке право можна вважати в Україні умовно реальним, бо все ж таки більша частина населення України може ним скористатися. Безперечно, працює багато безкоштовних закладів загальної освіти, але вони не отримують достатнього державного фінансування. Формулювання ж «держава створює умови, за яких кожен громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність...» не є реальним правом, а лише тільки мрією та декларацією [3, с. 114]. Таким чином, у межах саме захисту соціальних прав можливо зрозуміти, що право на освіту потребує вдосконалення механізмів, а право на житло – створення такого механізму. Відповідно, рівень захисту соціальних прав суттєво відрізняється, що ще раз підкреслює необхідність конкретизації ролі держави. Аналіз названих автором проблем дозволяє стверджувати про наявність проблеми відсутності державних програм, які визначали б спільні напрями розвитку та гармонійний розподіл коштів. Саме тому наразі жодна із соціальних сфер не є забезпеченою повністю. Розрив між економічними показниками та нормами права, що визначають, як саме потрібно витратити кошти Державного бюджету, викликає дисбаланс у правовому регулюванні.

Ж.В. Лук'яненко також вказує, що існує проблема із первинним призначенням та перерахунком пенсій внутрішньо переміщеним особам, яка полягає у тому, що ПФУ не враховує документи щодо прав на пільги до оплати, розмір заробітної плати, що видаються на тимчасово непідконтрольних територіях органам державної влади [4, с. 30]. Насамперед слід визначити проблему складності включення нових суб'єктів до механізму захисту. Це стосується учасників АТО та внутрішньо переміщених осіб, права яких довгий час не регулювались, тому наразі законодавчі акти, які регламентують зазначені питання, потребують вдосконалення. Проблема із пенсійним забезпеченням є лише одним із напрямів, оскільки потребує доповнення й щодо права на дошкільну та середню освіту.

Питання освіти розглядала у своїй роботі В.Ю. Пряміцин, вказуючи, що скоріше за все проблема полягає саме у неможливості та складності захисту своїх прав студентами. Це відбувається у зв'язку з необізнаністю у сфері прав студентів самими здобувачами вищої освіти,

некомпетентністю голів студентських рад та студентських профспілок щодо захисту прав студентів [5, с. 30]. Тобто основна проблема пов'язана з відсутністю достатніх знань у осіб, які безпосередньо займаються захистом прав студентів. Відповідно, необхідним є розроблення більш досконалого механізму інформування, що може передбачати обов'язок голів факультетів ознайомлювати із правами студентів та способами їх захисту у письмовій формі, а також введення контролю за залученням студентських рад до управління справами університету, запровадження обов'язку подавати рекомендації та отримувати на них відповіді у письмовому вигляді та визначені строки.

М.П. Шаркань виділяє ще й процесуальні проблеми, вказуючи, що досить недосконало розробленим залишається питання відшкодування моральної шкоди, завданої життю та здоров'ю, правильного визначення суми позову через відсутність конкретних процедур обрахування такої суми, доказів, які мали б слугувати обґрунтуванням для визначення суми позову, відсутність спеціалізації суддів щодо розгляду медичних справ [6, с. 6]. Слід наголосити, що виділена автором проблема щодо необхідності деталізації процесу захисту стосується не лише права на охорону здоров'я, але й усіх соціальних прав. Залежно від особливостей права необхідною є й зміна критеріїв визначення суми відшкодування та строків розгляду. спеціалізація суддів лише по одному напрямку (медичні справи, справи щодо порушення освітнього законодавства) є недоречною, оскільки соціальні права взаємопов'язані, а більш чітка спеціалізація лише збільшить витрати бюджету на утримання додаткових членів суддівського корпусу при досить незначній кількості таких справ у порівнянні з іншими галузями права.

На проблеми у законодавчій термінології звертає увагу Б.М. Жураковська. Вона зазначає, що достатньо часто у законодавстві про працю можна зустріти використання таких термінів, як «молодий спеціаліст» (статті 26, 197 КЗпП України), «молодий робітник» (ст. 193 КЗпП України), «молодий працівник» (ст. 200 КЗпП України), які мають певний контекст. Проте жодного разу законодавець у КЗпП України не визначив конкретний віковий діапазон для цих осіб, що також гальмує на практиці ефективне застосування певних норм, які передбачають додаткові пільги і переваги для вказаних працюючих осіб [7, с. 36]. Висвітлена автором проблема яскраво ілюструє зв'язок між різними нормативно-правовими актами, що регулюють соціальні права, та необхідність його відображення саме у законодавстві. Так, на сьогодні існують легальні визначення понять «молодий спеціаліст» та «молодий працівник», однак їх вікові межі не збігаються, а розміщення у різних законодавчих актах призводить до неправильного тлумачення. Крім того, доречним видається не просто надання визначень, але й вживання саме єдиної термінології, що дозволить охопити максимальну кількість прав та здійснювати їх повноцінний захист без прогалин і колізій.

Досліджуючи питання проблем захисту конституційних соціальних прав на основі проаналізованого законодавства, виділених прогалин та численних наукових позицій, можемо встановити наступний їх перелік:

- 1) необхідність удосконалення механізму взаємодії держави із громадськими організаціями, що здійснюють захист конституційних соціальних прав людини і громадянина;
- 2) потреба у створенні спеціального порядку розгляду судових справ із соціального захисту конституційних соціальних прав людини і громадянина;
- 3) відсутність чіткої стратегії фінансування заходів із захисту конституційних соціальних прав людини і громадянина.

Отже, на основі проведеного аналізу призначення наукової концепції та теоретичних напрацювань щодо шляхів розвитку захисту конституційних соціальних прав визначимо наступні концептуальні напрями його вдосконалення:

- 1) фінансова та політична децентралізація щодо обов'язків у сфері захисту конституційних соціальних прав;
- 2) попереджувальний напрям застосування захисту конституційних соціальних прав;

- 3) деталізація конституційних обов'язків держави щодо захисту конституційних соціальних прав;
- 4) стратегічність правового регулювання захисту конституційних соціальних прав;
- 5) координація засобів захисту конституційних соціальних прав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бик Т. І. Поняття і правові засади захисту соціальних прав людини в Україні. Юридична Україна. 2010. № 1. С. 16-22
2. Федоренко В. Л. Оптимізація моделі захисту прав і свобод людини в Україні: державно-управлінські аспекти. Публічне адміністрування: теорія та практика. 2014. № 2. С. 1-11
3. Тарута О. В. Соціальні права людини в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2014. № 24. С. 112-115
4. Лук'яненко Ж. В. Проблемні питання реалізації прав мешканців територій, що зазнали негативних наслідків конфлікту на сході України. Проблеми захисту прав та свобод вимушених переселенців, а також інтересів громадян або держави на тимчасово окупованих територіях та в районі проведення антитерористичної операції: мат. міжн. круг. Столу. Київ: НАПУ, 2016. С. 26-37
5. Пряміцин В. Ю., Володько М.М. Захист права на вищу освіту. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2018. № 1. С. 27-30
6. Шаркань М. П., Чемирисов В. В. Проблеми захисту прав пацієнтів, та можливі шляхи вдосконалення даного механізму. Український журнал медицини, біології та спорту. 2016. № 2. С. 1-13.
7. Жураковська Б. М., Амелічева Л. П. Деякі проблеми правового регулювання зайнятості молоді в Україні. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ ім. 2016. №1. С-35-39

УДК 349.2

Кузьменко В.В.,

*кандидат юридичних наук, суддя Шостого
апеляційного адміністративного суду*

СУТНІСТЬ СУДОВИХ ПРЕЦЕДЕНТІВ МІЖНАРОДНИХ СУДІВ ЯК ДЖЕРЕЛА ТРУДОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ

У статті проаналізовано специфіку судових прецедентів міжнародних судів як джерела трудового права України. З'ясовано сутність судових прецедентів міжнародних судів як джерела трудового права України. Окреслено аспекти сутності правової природи досліджуваної категорії.

Ключові слова: *судові прецеденти, міжнародні суди, джерела права, трудове право, трудове законодавство.*

In the article the specifics of judicial precedents of international courts as a source of labor law of Ukraine are analyzed. The essence of judicial precedents of international courts as a source of labor law of Ukraine is clarified. Aspects of the essence of the legal nature of the studied category are outlined.

Key words: *judicial precedents, international courts, sources of law, labor law, labor legislation.*